

ΔΙΑΤΑΡΑΧΗ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ:

Βασικές πληροφορίες

Πέτρος Γαλάνης

Δρ. ΕΚΠΑ, Δάσκαλος Ε.Α. (ΚΕ.Δ.Δ.Υ. Δ' Αθήνας)

Τι είναι η Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ);

Ο όρος «Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος» (ΔΑΦ) χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψει ένα ευρύ φάσμα νευρο-αναπτυξιακών διαταραχών με κοινά χαρακτηριστικά, όπως τα **ελλείμματα σε κοινωνικές-επικοινωνιακές δεξιότητες**, τα **περιορισμένα ενδιαφέροντα**, καθώς και τα **επαναληπτικά πρότυπα συμπεριφοράς**. Ο συγκεκριμένος όρος (ΔΑΦ) αντικατέστησε τον μέχρι πρόσφατα ευρέως χρησιμοποιούμενο όρο των «Διάχυτων Αναπτυξιακών Διαταραχών (ΔΑΔ)».

Ποια είναι τα βασικά χαρακτηριστικά;

- Ελλείμματα σε κοινωνικές δεξιότητες (π.χ. περιορισμένη αλληλεπίδραση, απουσία επικοινωνιακών πρωτοβουλιών, αδυναμία να μοιραστούν το ενδιαφέρον τους με άλλους).
- Ασυνήθιστες ή ακατάλληλες συναισθηματικές αντιδράσεις.
- Ελλείμματα στον προφορικό λόγο (π.χ. στην άρθρωση, την προσωδία, τη σύνταξη, τον αφηγηματικό και περιγραφικό λόγο, τις δεξιότητες συζήτησης).
- Στερεοτυπικές, επαναληπτικές και τελετουργικές αντιδράσεις (π.χ. ηχολαλίες, στερεοτυπικές κινήσεις, περιορισμένα ενδιαφέροντα, αντίσταση στην αλλαγή της ρουτίνας).
- Επιλεκτική προσοχή.
- Απουσία συμβολικού και ομαδικού παιχνιδιού.
- Ασταθή μάθηση.

Πόσο συχνά εκδηλώνεται;

- Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του Center of Disease Control (2014), η συχνότητα της διαταραχής του αυτισμού στις ΗΠΑ ανέρχεται σε **1 περίπτωση ανά 68 άτομα**.
- Ο αυτισμός εκδηλώνεται συχνότερα στα αγόρια από ότι στα κορίτσια σε αναλογία περίπου 4-1.

Πού οφείλεται;

Η Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος έχει **οργανική αιτιότητα** και επομένως τα αίτια της θα πρέπει να αναζητηθούν στο βιολογικό υπόστρωμα. Τα ακριβή αίτια της διαταραχής δεν

έχουν ακόμα αποσαφηνιστεί, καθώς πρόκειται για πολύ-παραγοντικό φαινόμενο. Ωστόσο, **ο ρόλος του περιβάλλοντος**, υπό την έννοια των εμπειριών και της εκπαίδευσης που λαμβάνει το άτομο, παραμένει καθοριστικός για τη σοβαρότητα με την οποία εκδηλώνεται η διαταραχή.

Γιατί είναι σημαντική η ένταξη παιδιών με ΔΑΦ στο γενικό σχολείο;

Τα περισσότερα παιδιά με ΔΑΦ αποκομίζουν πολύ σημαντικά οφέλη από την ένταξή τους στο γενικό σχολείο:

- Αποκτούν και διαμορφώνουν κατάλληλες κοινωνικές δεξιότητες.
- Βελτιώνουν τις επικοινωνιακές δεξιότητες και τις δεξιότητες παιχνιδιού.
- Έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν και να αναπτύξουν φιλικές σχέσεις με τους συμμαθητές τους τυπικής ανάπτυξης.
- Αποκτούν πρόσβαση στο γενικό αναλυτικό πρόγραμμα.
- Εξοικειώνονται με κοινωνικούς τρόπους μάθησης.

Πολύ σημαντικά οφέλη αποκομίζουν και οι μαθητές τυπικής ανάπτυξης (π.χ. εξοικείωση με τη διαφορετικότητα).

Γιατί απαιτείται διαφοροποίηση της διδασκαλίας;

Συχνά οι μαθητές με ΔΑΦ αντιμετωπίζουν προκλήσεις κατά την προσαρμογή και μάθηση στο σχολικό πλαίσιο, γεγονός το οποίο αποδίδεται σε ελλείμματα σε τομείς όπως:

- Η κατανόηση και η χρήση του προφορικού λόγου, καθώς και της μη λεκτικής επικοινωνίας.
- Η κατανόηση αφηρημένων εννοιών και η ευελιξία της σκέψης.
- Η κατανόηση και επεξεργασία των σύνθετων κοινωνικών ερεθισμάτων.
- Η μάθηση μέσω παρατήρησης.
- Η γενίκευση και διατήρηση των γνώσεων και των δεξιοτήτων.
- Η συγκέντρωση της προσοχής.
- Ο ρυθμός και η αυτονομία στη μάθηση.

Πώς βοηθάω την προσαρμογή του μαθητή με ΔΑΦ στο γενικό σχολείο;

- Ενημερώνομαι για τη διαταραχή του αυτισμού.
- Διαβάζω την αναλυτική αξιολόγηση του ΚΕΔΔΥ για το συγκεκριμένο μαθητή.
- Διατηρώ τακτική επικοινωνία με τους γονείς του μαθητή.
- Υιοθετώ την άποψη ότι ο μαθητής με αυτισμό έχει περισσότερες ομοιότητες παρά διαφορές από τους συμμαθητές του και μπορεί να σημειώσει σημαντική πρόοδο.
- Καλλιεργώ θετική παιδαγωγική σχέση μαζί του.

- Σε συνεργασία με τους συναδέλφους μου ορίζεται ένα πρόσωπο αναφοράς, στον οποίο ο μαθητής με ΔΑΦ μπορεί να απευθύνεται και να συζητάει τα θέματα που τον απασχολούν.
- Είμαι δεκτικός στη διαφοροποίηση του περιεχομένου της διδασκαλίας, της διδακτικής διαδικασίας και των συνθηκών, αλλά και του τρόπου με τον οποίο θα αξιολογήσω την πρόοδο του μαθητή.
- Προσαρμόζω το επίπεδο του λόγου μου στο επίπεδο κατανόησης του μαθητή. Παρέχω οδηγίες, εντολές και ερωτήσεις διατυπωμένες με σαφήνεια, απλό και άμεσο τρόπο.
- Αναρτώ το πρόγραμμα των μαθημάτων στην τάξη και ενημερώνω εκ των προτέρων για τυχόν αλλαγές σε αυτό, όπως και στη ρουτίνα της σχολικής ζωής.

Πώς προάγω τις κοινωνικές δεξιότητες;

- Οργανώνω την εργασία των μαθητών σε ομάδες, δίνοντας έτσι την ευκαιρία για αλληλεπίδραση μεταξύ τους, αλλά και τη δυνατότητα ο μαθητής με αυτισμό να λάβει υποστήριξη από τους συμμαθητές του.
- Αναθέτω σε δεκτικούς συμμαθητές του με καλές σχολικές και κοινωνικές δεξιότητες να τον βοηθούν στην τάξη και να τον συμπεριλαμβάνουν στις παρέες τους στο διάλειμμα. Ζητώ τη συνεργασία τους, χωρίς να τους επιβαρύνω και τους επαινών πολύ συχνά.
- Εφαρμόζω ολοκληρωμένα προγράμματα εκπαίδευσης στις κοινωνικές δεξιότητες και στην έκφραση/διαχείριση του συναισθήματος για ολόκληρη την τάξη στα πλαίσια της ευέλικτης ζώνης.

Πώς προάγω τη συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία;

- Προσαρμόζω το διδακτικό πρόγραμμα στο επίπεδο του μαθητή, τόσο ως προς το περιεχόμενο της διδασκαλίας, όσο και ως προς τη διδακτική μεθοδολογία.
- Παρέχω πολύ συχνά βοήθεια για την εκτέλεση των εργασιών.
- Παρέχω περισσότερες διευκρινήσεις και παραδείγματα προκειμένου να κατανοεί το ζητούμενο των εργασιών.
- Εναλλάσσω εύκολες και δύσκολες διδακτικές δραστηριότητες και παρέχω ορισμένες φορές τη δυνατότητα στο μαθητή να επιλέξει μεταξύ δραστηριοτήτων.
- Παρέχω **πολύ συχνά ενίσχυση** σε συνάρτηση, όχι μόνο με την επιθυμητή συμπεριφορά και επίδοση, αλλά και με την προσπάθεια που καταβάλλει ο μαθητής με ΔΑΦ.
- Χρησιμοποιώ για τους μαθητές μικρής ηλικίας συστήματα ανταλλάξιμων αμοιβών, τόσο ατομικά (όπου επιβραβεύεται η επίδοση και συμπεριφορά του ίδιου του παιδιού) όσο και ομαδικά (όπου επιβραβεύεται η επίδοση και συμπεριφορά ολόκληρης της ομάδας που εντάσσεται το παιδί με αυτισμό).
- Χρησιμοποιώ για τους μαθητές μεγαλύτερης ηλικίας συστήματα ενίσχυσης μέσω συμβολαίων.

- Παρέχω περισσότερες ευκαιρίες για συμμετοχή του σε δραστηριότητες ανάλογες των σχολικών του δεξιοτήτων.
- Αναθέτω καθήκοντα βοηθού.
- Εφιστώ συχνά, αλλά και διακριτικά την προσοχή του στο μάθημα.
- Δίνω τις εντολές/ οδηγίες και διατυπώνω τις ερωτήσεις αφού έχω πρώτα διασφαλίσει την προσοχή του μαθητή με ΔΑΦ.
- Προτιμώ τις ατομικές ερωτήσεις και του παρέχω βοήθεια προκειμένου να κατανοεί και να ανταποκρίνεται σε ερωτήσεις και οδηγίες που αφορούν ολόκληρη την τάξη.
- Καθιστώ σαφές πότε αρχίζει και πότε ολοκληρώνεται μια δραστηριότητα.
- Παρέχω περισσότερο χρόνο για την ολοκλήρωση των εργασιών, καθώς και διευκολύνσεις στην αντιγραφή, εφόσον αυτή δυσκολεύει το μαθητή με ΔΑΦ.
- Αξιοποιώ τις νέες τεχνολογίες (π.χ. βίντεο, υπολογιστές και διαδραστικούς πίνακες) στη διδασκαλία μου.
- Ζητώ τη βοήθεια του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής του τμήματος ένταξης (όπου υπάρχει) για την προμήθεια υλικού και την προσαρμογή της διδακτικής μεθοδολογίας στη διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων.

Πώς αντιμετωπίζω τα προβλήματα συμπεριφοράς;

Η προβληματική συμπεριφορά των μαθητών με ΔΑΦ, όποτε εμφανίζεται, υπηρετεί τις ίδιες λειτουργίες που υπηρετεί και για τους υπόλοιπους μαθητές. Αποσκοπεί στην:

1. Προσέλκυση της προσοχής των άλλων.
  2. Απόσπαση/ διατήρηση επιθυμητών αντικειμένων ή δραστηριοτήτων.
  3. Αποφυγή/ διαφυγή από δυσάρεστες συνθήκες (π.χ. τη μαθησιακή διαδικασία).
  4. Λήψη ενίσχυσης μέσω αισθητηριακών πηγών (π.χ. επαναληπτικές κινήσεις).
- Εντοπίζω το σκοπό που επιτελεί η συγκεκριμένη προβληματική συμπεριφορά του παιδιού (λειτουργική αξιολόγηση).
  - Τροποποιώ τις συνθήκες του περιβάλλοντος που ενδεχομένως την πυροδοτούν (π.χ. απομάκρυνση ερεθισμάτων που την προκαλούν).
  - Διδάσκω όλους τους μαθητές της τάξης εναλλακτικούς και κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους αντίδρασης που επιτελούν την ίδια λειτουργία (π.χ. πώς να ζητάνε διάλειμμα, βοήθεια, την προσοχή μας).
  - Αγνώ τις ήπιες προβληματικές αντιδράσεις και ανακατευθύνω το μαθητή σε σχολικές δραστηριότητες τις οποίες μπορεί να ολοκληρώσει με ευκολία. Επαινώ τη συνεργασία του.

Πώς αξιολογώ την πρόοδο του μαθητή;

- Παρατηρώ, αξιολογώ και καταγράφω σε ημερολόγιο τη συνολική πρόοδο του παιδιού, όχι μόνο στις σχολικές δεξιότητες, αλλά και στις δεξιότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης, συμμετοχής στη μαθησιακή διαδικασία κ.ά.
- Προτιμώ την ενδο-ατομική αξιολόγηση, όπου συγκρίνω την επίδοση του μαθητή με ΔΑΦ πριν και μετά τη διδασκαλία του γνωστικού αντικειμένου και όχι με την επίδοση των συμμαθητών του ή τα κριτήρια που θέτει το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών.
- Προτιμώ εναλλακτικούς τρόπους εξέτασης οι οποίοι διευκολύνουν την αξιολόγηση των πραγματικών γνώσεων και δεξιοτήτων του μαθητή (π.χ. πολλαπλές απαντήσεις, σωστό-λάθος), παρακάμπτοντας τις δυσκολίες τους στην επεξεργασία του προφορικού και γραπτού λόγου.